

Porušenie práva na spravodlivý súdny proces nedoručením procesných vyjadrení účastníkov konania súdom

JUDr. Marek Valachovič

Azda každý advokát zastupujúci klienta v občianskom súdnom konaní sa stretol so situáciou, keď mu v rámci prebiehajúceho konania súd doručoval vyjadrenia procesnej protistrany. Nie zriedka sa stáva, že tieto vyjadrenia si s protistranou právne zastúpenou advokátom vzájomne zasielame na vedomie spravidla elektronickou poštou. To je nielen rýchlejšie, ako spoľahnúť sa na doručovanie podaní prostredníctvom súdu, ale podporuje sa tým čiastočne aj princíp vzájomnej kolegiality medzi advokátmi.

Na druhej strane, takýchto situácií je z nášho pohľadu v praxi stále menej oproti bežnému štandardu, podľa ktorého si advokát splní svoju povinnosť vyplývajúcu z § 42 ods. 3 zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku v platnom znení (ďalej len „OSP“) tým, že súdu doručí podanie v potrebnom počte rovnopisov aj s prílohami tak, aby jeden rovnopis ostal pre súd a aby každý účastník dostal jeden rovnopis, ak je to potrebné.

V prípade tohto bežného postupu by malo byť bremeno doručovania vyjadrenia procesnej protistrane na súde. Ako však uvedieme ďalej, na splnenie tejto povinnosti súdu sa nedá vždy úplne spoliehať. Občiansky súdny poriadok totiž výslovne ukladá súdu povinnosť doručovať len tieto podania účastníka konania:

- návrh na začatie konania (§ 79 ods. 4 v spojení s § 114 ods. 2 OSP);
- návrh na nariadenie predbežného opatrenia doručí súd ostatným účastníkom až spolu s uznesením, ktorým bolo predbežné opatrenie nariadené (§ 75 ods. 8 OSP);
- spolu s návrhom na začatie konania doručí všetky zmeny a čiastočné späťvzatia návrhu na začatie konania uskutočnené v čase od začatia konania do vydania platobného rozkazu (§ 172 ods. 6 OSP);
- odvolanie ostatným účastníkom a ak odvolanie smeruje proti rozhodnutiu vo veci samej, vyzve účastníkov, aby sa k odvolaniu vyjadrili (§ 209a ods. 1 OSP);
- mimoriadne dovolanie¹ (§ 243i OSP);
- žalobu proti rozhodnutiam a postupom správnych orgánov podľa piatej časti OSP (§ 250e OSP).

Úkony účastníkov v civilnom konaní sa v teórii procesného práva nazývajú procesné úkony. Procesný úkon účastníka môžeme vymedziť ako prejav vôle adresovaný súdu, ktorým účastník realizuje svoje práva priznané OSP. Procesné úkony majú vplyv na začatie, priebeh a skončenie konania v závislosti od toho, aký konkrétny právny účinok spája OSP s konkrétnym procesným úkonom.

Podľa teórie procesného práva „Základom procesných úkonov účastníkov sú podania, z ktorých najvýznamnejšie sú návrhy a spomedzi nich zasa dispozitívne úkony.“² Ďalej sa v teórii uvádza, že „Pojem procesný úkon je širší než podanie. Podanie predstavuje tú skupinu procesných úkonov, ktoré sú robené voči súdu mimo pojednávania, prípadne mimo iného procesného úkonu, na ktorom je súd prítomný (napr. obhliadka).“³

Na účely našej úvahy sa budeme zaoberať výlučne podaniami účastníkov konania, ktoré títo uskutočnia v písomnej forme.

Predovšetkým treba uviesť, že civilný procesný kódex neobsahuje právnu normu, ktorá by priamo zaťažovala súd povinnosťou doručovať každé podanie účastníka konania procesným

¹ V tejto súvislosti je zaujímavé, že procesné normy upravujúce dovolanie neustanovujú *expressis verbis* povinnosť súdu doručovať dovolanie aj ostatným účastníkom konania. Ustanovenie § 241 ods. 3 OSP totiž upravuje len primeranú aplikáciu § 209 a § 213, nie však aj § 209a ods. 1, ktoré súdu ukladá povinnosť doručovať účastníkom konania aj odvolanie. V praxi je však bežné, že súde prvého stupňa dovolanie ostatným účastníkom na vyjadrenie spravidla doručujú. Povinnosť doručovať dovolanie totiž vyplýva z judikatúry Ústavného súdu SR, ktorá je uvedená ďalej (pozri napr. rozhodnutie sp. zn. IV. ÚS 259/2011).

² MAZÁK, J. a kol.: **Základy občianskeho procesného práva. Štvrté podstatne prepracované a doplnené vydanie**, IURA EDITION 2009, s. 113.

3 ŠTEVČEK, M., FICOVÁ S.
a kol.: **Občiansky súdny
poriadok. Komentár.**
II. vydanie. C. H. Beck,
Praha 2012, s. 123.

protistranám, resp. ich zástupcom. Vo všeobecnom § 42 OSP, ktorý upravuje náležitosti a formu podania, takúto normu nenájde. Ani ďalšie ustanovenia OSP povinnosť doručovať paušálne účastníkom všetky ich procesné podania neupravujú. Naopak, z vyššie uvedeného výpočtu procesných noriem vyplýva, že zákon len určuje, ktoré konkrétne podania musí súd účastníkom konania zasielať vždy.

Faktom je, že účastníci adresujú počas súdneho konania či už sami alebo prostredníctvom svojich zástupcov súdu podania rôzneho druhu a obsahu. Aj keď všetky podania sa v zásade týkajú konkrétnej súdom prejednávanej veci, môžeme ich v zásade podľa obsahu rozdeliť na:

- (i) podania, ktoré sa priamo týkajú merita veci, t. j. skutkového a právneho stavu konkrétnej prejednávanej kauzy a
- (ii) podania, ktoré sa bezprostredne merita veci netýkajú (napr. žiadosť o odročenie pojednávania, žiadosť o oslobodenie od platenia súdneho poplatku, informácia o zvolení alebo odvolaní právneho zástupcu, podanie námietky zaujatosti, vyčíslenie trov konania a ďalšie množstvo podobných úkonov „ad hoc“, ktoré sa vzhľadom na rôznorodosť priebehu súdneho procesu ani nedajú všetky vymenovať).

Z uvedenej diferenciacie podaní je však zrejmé, že hoci procesné úkony uvedené v kategórii (ii) sú z hľadiska realizácie procesných práv účastníka konania v súdnom konaní nepochybne tiež dôležité, nemajú v zásade bezprostredne priamy vplyv na celkový výsledok sporu, ktorý sa prejaví v procesnej úspešnosti dotknutej strany v konaní vo veci samej. Z hľadiska ďalšieho výkladu sa budeme zaoberať výlučne podaniami účastníkov, ktoré sú uvedené v kategórii (i) s tým, že túto skupinu podaní redukujeme ešte o podania taxatívne uvedené vyššie, pri ktorých má súd *ex lege* povinnosť doručovať ich procesnej protistrane (t. j. žaloby, odvolania, mimoriadne dovolanie atď.)

Počas sporového konania sa veľmi často stáva, že okrem samotnej žaloby a vyjadrenia žalovaného k nej účastníci konania reagujú na vývoj prebiehajúceho sporu prostredníctvom písomných vyjadrení, ktoré obsahujú ich vecnoprávnu (hmotnoprávnu i procesnú) alebo skutkovú argumentáciu (doplnenie či vysvetlenie skutočností z ich pohľadu relevantných pre rozhodnutie vo veci samej). Pochopiteľne, túto argumentáciu môžu účastníci prostredníctvom svojich právnych zástupcov predniesť aj priamo na pojednávaní v duchu zásady ústnosti a priamosti súdneho konania. Často je však praktickejšie a vhodnejšie podať takéto ucelené vyjadrenie súdu písomnou formou v dostatočnom predstihu pred nariadeným pojednávaním. Väčšina sudcov totiž nemá veľmi rada, ak sa takéto vyjadrenie účastníka konania doručí súdu bezprostredne pred termínom pojednávania, najmä, ak je, vzhľadom na doterajší priebeh konania, dôvodný predpoklad na vyhlásenie meritórneho rozhodnutia. Na druhej strane však takúto situáciu šikovný advokát protistrany vie využiť ako dôvod na odročenie termínu pojednávania, s čím sudca môže, ale aj nemusí súhlasiť vzhľadom na priebeh doterajšieho konania, obsah predloženého vyjadrenia, či iné okolnosti.

Vráťme sa ale k nášmu „meritu veci“. Jednou zo súčastí koncepcie spravodlivého súdneho konania je tiež princíp tzv. rovnosti zbraní a kontradiktórnosti konania, ktoré okrem iného vyžadujú, aby každý účastník mal primeranú možnosť predložiť svoje návrhy za podmienok, ktoré nie sú podstatne nevýhodnejšie než podmienky, za ktorých touto možnosťou disponuje druhý účastník. Ak tento postulát premietneme do súdneho konania, znamená to povinnosť súdu zabezpečiť, aby všetci účastníci konania mali reálnu možnosť využiť svoje procesné práva, predložiť argumenty a reagovať na protiargumenty protistrany s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu. Osobitne to platí

JUDr. Marek Valachovič

je absolvent Právnickej fakulty Trnavskej univerzity z roku 2004. Na tej istej univerzite v roku 2007 úspešne vykonal rigoróznú skúšku

v rámci ktorej obhájil svoju rigoróznú prácu na tému „Výkon záložného práva“. Od roku 2004 pôsobí v advokácii, pričom advokátom so sídlom v Bratislave je

od roku 2008. Popri výkone advokátskej praxe príležitostne prednáša a publikuje na rôzne témy z oblasti občianskeho a obchodného práva. Je členom skúšobného senátu pre advokátske skúšky a od júla 2012 je aj členom Komisie pre rekodifikáciu Občianskeho zákonníka zriadenej Ministerstvom spravodlivosti SR. V súčasnosti je tiež externým doktorantom na Fakulte práva Paneurópskej vysokej školy v študijnom programe občianske právo.

v sporových konaniach, v ktorých stoja proti sebe žalobca a žalovaný, a kde sa v celom rozsahu uplatňuje kontradiktórnosť konania (napr. rozhodnutia Ústavného súdu SR sp. zn. IV. ÚS 42/09 a sp. zn. IV. ÚS 147/04). Prakticky ide len o formálne zaslanie vyjadrenia jednej strany druhej strane so stanovením lehoty na prípadné pripomienky. Čiže zo strany súdu ide len administratívny úkon, ktorý dĺžku konania vo veci samej nijako zásadne nepredlžuje.

Zásada „rovnosti zbraní“, ako aj zásada kontradiktórnosti súdneho konania sú teda imanentnou súčasťou práva na spravodlivý súdny proces a práva na súdnu ochranu zakotvených v čl. 46 ods. 1 Ústavy SR a čl. 6 ods. 1 medzinárodného Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd⁴ (ďalej len „Dohovor“). Jej cieľom je dosiahnutie „spravodlivej rovnováhy“ medzi stranami sporu.⁵

Rozhodujúcim faktorom na zodpovedanie našej kľúčovej otázky vymedzenej v názve príspevku teda je určenie, pre ktoré druhy procesných podaní účastníka konania platí, že sa musia doručovať aj procesnej protistrane, okrem tých podaní, pri ktorých to zákon výslovne ustanovuje (viď vyššie). Hoci sa zdá sa, že paušálna odpoveď tu neexistuje, pokúsime sa pomocou relevantnej judikatúry túto problematiku trochu objasniť.

Základom pre právnu argumentáciu v naznačenom smere je rozhodnutie Najvyššieho súdu SR (ďalej len „NS SR“), v ktorom sa uvádza „Právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov treba považovať za súčasť práva na spravodlivý proces. **Nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasti práva na spravodlivý proces.** Keďže v danej veci vyjadrenie žalobcu nebolo doručené žalovanej, treba konštatovať, že v tejto súvislosti nebolo možné odvolacie konanie považovať za spravodlivé. Preto dovolací súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva dovolateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (viď nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 335/06), v dôsledku čoho bola dovolateľke odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O. s. p.)“⁶

Pre úplnosť treba dodať, že v predmetnej veci išlo o nedoručenie vyjadrenia žalobcu k odvolaniu žalovanej voči rozsudku vo veci samej.

V inom rozhodnutí však už NS SR uvedený názor za podobnej skutkovej situácie korigoval tak, že „**Vyjadrenie účastníka konania k odvolaniu druhého účastníka konania by malo byť predložené odvolateľovi vtedy, pokiaľ vyjadrenie k odvolaniu má zásadný vplyv na rozhodnutie odvolacieho súdu.** Iný pohľad na realizáciu práva účastníka oboznámiť sa s vyjadrením procesnej protistrany by mohol v praxi znamenať neustály (opakujúci sa a nikdy nekončiaci) proces vyjadrovania sa jedného účastníka konania k vyjadreniu druhého účastníka konania, pričom možnosť poznať obsah príslušného vyjadrenia je zabezpečovaná aj právom účastníka konania na nahliadnutie do súdneho spisu. Podľa názoru dovolacieho súdu by takýto pohľad mohol mať až znaky prílišného právneho formalizmu, odporujúceho materiálnemu chápaniu princípu právneho štátu (pod prehnaným formalizmom sa rozumie interpretácia ustanovenia, pri ktorej striktné trvanie na formálnych stránkach práva neplní žiadnu rozumnú funkciu, ale naopak popiera samotný zmysel právnej úpravy). **Za okolností teda, že zákon výslovne neukladá povinnosť súdu doručovať vyjadrenie k odvolaniu druhej procesnej strane a vyjadrenie k odvolaniu nemá svojím obsahom takmer žiadny vplyv na rozhodnutie odvolacieho súdu, vychádza dovolací súd z názoru, že odňatie možnosti pred súdom konať v zmysle § 237 písm. f/ O. s. p. nezakladá iba sama skutočnosť, že odvolateľovi nebolo predložené vyjadrenie druhej procesnej strany k jeho odvolaniu.**“⁷

Podľa nášho názoru je možné čiastočne súhlasiť s názorom, že doručovanie každého jedného procesného vyjadrenia účastníkov konania súdom by mohlo byť vnímané ako prílišný formalizmus, ale na druhej strane nemožno brániť účastníkovi konania, aby sa kedykoľvek počas prebiehajúceho konania (vrátane odvolacieho či dovolacieho) vyjadroval k podaniam protistrany, a to aj opakovane. To platí samozrejme za predpokladu, že o takýchto podaniach, či dôkazoch predložených protistranou má účastník konania reálnu vedomosť.

Na druhej strane Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v rozhodnutí vo veci *Ziegler proti Švajčiarsku*⁸ uviedol: „vzhľadom k tomu, že zmyslom čl. 6 ods. 1 Dohovoru je najmä ochrana záujmov účastníkov konania na riadnom výkone spravodlivosti, **ide tu o dôveru subjektov vo fungovanie súdneho systému a táto dôvera sa zakladá okrem iného na istote dotyčného, že mal možnosť vyjadriť sa k všetkým písomnostiam nachádzajúcim sa v spise.**“ Aj Ústavný

4 Do judikatúry Ústavného súdu SR sa tento princíp premietol najmä prostredníctvom bohatej judikatúry ESLP vzťahujúcej sa k porušeniu čl. 6 ods. 1 Dohovoru. K tomu pozri napr. rozsudky ESLP vo veciach *Hudáková proti Slovenskej republike* z 27. 4. 2010, sťažnosť č. 23083/05; *Beer proti Rakúsku* zo 6. 2. 2001, sťažnosť č. 30428/96; *Komanický proti Slovenskej republike* zo 4. 6. 2002, sťažnosť č. 32106/96; *Baumann proti Rakúsku* zo 7. 10. 2004, sťažnosť č. 76809/01 alebo staršie rozhodnutia *Ankerl proti Švajčiarsku* z 23. 10. 1996, sťažnosť č. 17748/91, *Helle proti Fínsku* z 19. 12. 1997, sťažnosť č. 20772/92; *Nideröst-Huber proti Švajčiarsku* z 18. 2. 1997, sťažnosť č. 18990/91 alebo *Mantovanelli proti Francúzsku* z 18. 3. 1997, sťažnosť č. 21497/93.

5 Rozsudok ESLP vo veci *Dombo Beheer B. V. proti Holandsku* z 27. 10. 1993, č. 14448/88, § 33.

6 Uznesenie NS SR sp. zn. 4 Cdo 141/2010 z 21. 10. 2010 a *mutatis mutandis* aj uznesenie NS SR sp. zn. 4 Cdo 76/2012 z 26. 4. 2012 obe rozhodnutia sú dostupné na www.nsud.sk.

7 Uznesenie NS SR sp. zn. 3 Cdo 340/2012 zo 4. 4. 2013 dostupné na www.nsud.sk.

8 Rozsudok ESLP z 21. 2. 2002, § 38, sťažnosť č. 33499/96.

súd SR (ďalej aj „ÚS SR“) v uznesení sp. zn. IV. ÚS 163/08 z 15. 5. 2008 konštatoval, že právo na spravodlivý proces implikuje pre všetky strany právo zoznámiť sa pri konaní s každým dokladom alebo návrhom predloženým súdom druhou stranou a možnosť sa k nemu vyjadriť.

Ide totiž o realizáciu ústavného práva na súdnu a inú právnu ochranu, pričom vyhodnotenie týchto podaní (vrátane opakujúcich sa argumentov sporových strán) je vždy vecou konajúceho súdu.

Pod vplyvom judikatúry Ústavného súdu SR a ESĽP možno teda konštatovať, že vyjadrenie k odvolaniu vo veci samej je nepochybne podaním, prostredníctvom ktorého môže v konaní na prvom stupni úspešný účastník relevantne brojiť proti argumentom procesne neúspešného odvolateľa. V rámci odvolacieho konania totiž tento účastník spravidla nemá inú možnosť, ako reagovať na odvolacie námietky druhej strany. Pokiaľ ide o ďalšie vyjadrenia (napr. vyjadrenie odvolateľa k vyjadreniu druhého účastníka konania a následnú reakciu protistrany) tam by už malo byť na úvahe odvolacieho súdu, či argumenty obsiahnuté v takomto podaní sa už neopakujú, resp. či sa týkajú merita veci aj s prihliadnutím na § 212 ods. 1 OSP. Podľa tohto ustanovenia je odvolací súd viazaný rozsahom a dôvodmi podaného odvolania s výnimkou konaní uvedených v § 212 ods. 2 OSP.

Argument dovolacieho súdu, že možnosť poznať obsah takýchto vyjadrení je zabezpečovaná aj právom účastníka na štúdium súdneho spisu sa tiež nedá paušalizovať. Argument o možnosti nahliadnutia do spisu bol použitý aj v konaní vedenom ESĽP vo veci *Milatová a ďalší proti Českej republike*, pričom ESĽP v rozsudku vyhlásenom v tejto kauze uviedol, že právo nahliadať do spisu samo o sebe dostatočným spôsobom negarantuje právo sťažovateľov na kontradiktórnosť konania. Podľa názoru ESĽP⁹ bolo na Ústavnom súde ČR, aby v záujme spravodlivého konania upovedomil sťažovateľov o tom, že mu boli predložené predmetné vyjadrenia a že sa k nim môžu písomne vyjadriť, ak si to želajú.

Navyše, ak účastník konania ani jeho advokát nemajú trvalý pobyt, či sídlo v územnom obvode súdu prejednávajúceho vec v konkrétnom inštančnom stupni, samotné štúdium spisu len za účelom získania procesného vyjadrenia protistrany by mohlo značne zvýšiť náklady účastníka konania. Je pritom otázne, či by príslušný súd v rámci celkovej náhrady trov konania takémuto účastníkovi, ktorý by napokon aj v spore bol úspešný tieto náklady priznal ako účelne vynaložené.

Dovoľujeme si vysloviť názor, že ak by napr. advokát z Bratislavy išiel do Košíc študovať súdny spis za účelom zistenia, či v ňom nie je založené vyjadrenie protistrany k jeho odvolaniu, súd by takéto výdavky asi nekvalifikoval ako účelne vynaložené náklady. Protistrana by následne aj mohla túto náhradu namietat v prípade, ak by ju súd priznal. Teoreticky sa síce tento konkrétny úkon nahliadnutia do spisu dá zabezpečiť aj formou advokátskej substitúcie, ak dotknutého účastníka právne zastupuje advokát. Ide o ekonomickejšie riešenie, ale na druhej strane aj substitúti za tento úkon vznikne nárok na tarifnú odmenu vo výške základnej tarifnej odmeny, ako aj nárok na náhradu za stratu času a náhradu hotových výdavkov (tzv. substitučné), ktoré musí v zmysle § 22 Advokátskeho poriadku hradiť poverujúci advokát (substituent). Pritom nie je isté, či by tento úkon substitúta bol klientovi kompenzovaný v rámci súdom priznanej náhrady trov konania. Napokon, pre účastníka konania, ktorý si advokáta z rôznych dôvodov nezvolí, ani nepožiadá o jeho ustanovenie súdom alebo aj o advokáta aj požiadá, ale tento mu nebude pridelený, existuje ešte jedna zákonná možnosť, ako sa k podaniu protistrany dostať. Touto možnosťou je najskôr telefonicky sa obrátiť na príslušnú spisovú kanceláriu súdu za účelom zistenia, či takéto procesné vyjadrenie protistrany bolo vôbec podané. V prípade pozitívnej odpovede treba následne písomne požiadať súd o doručenie tohto vyjadrenia poštou za úhradu vecných nákladov za vyhotovenie kópie podania v zmysle položky č. 20a sadzobníka súdnych poplatkov, ktorý tvorí prílohu zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch v platnom znení. Na druhej strane sa však na niektorých súdoch je možné stretnúť s neochotou poskytovať informácie o obsahu súdneho spisu telefonicky s odkazom na nemožnosť preverenia si totožnosti volajúceho účastníka konania alebo jeho zástupcu. Z toho vyplýva, že aj táto možnosť ako sa zo strany účastníka k podaniu protistrany dostať ostáva len na úvahe zamestnancov príslušného súdneho oddelenia konajúceho súdu na ktorom sa súdny spis nachádza.

Z uvedených dôvodov sa domnievame, že vyjadrenie k odvolaniu by odvolací súd mal vždy zaslať odvolateľovi, resp. jeho právnenému zástupcovi na vedomie, pretože ide o procesný úkon, ktorý už a priori len svojou povahou je spôsobilý ovplyvniť výsledok odvolacieho konania z pohľadu odvolateľa.

9 V rozsudku vyhlásenom v tejto veci z 21. 6. 2005, (sťažnosť č. 61811/00) ESĽP konštatoval porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru zo strany Ústavného súdu ČR v dôsledku jeho zásahu do princípu rovnosti zbraní, keď skritizoval skutočnosť, že podľa českého zákona o ústavnom súde (zákon č. 182/1993 Sb. v platnom znení) nemá sudca spravodajca povinnosť predložiť sťažovateľom vyjadrenie k ich podanej ústavnej sťažnosti účastníkov či vedľajších účastníkov, aby mali možnosť sa k nej vyjadriť. V tejto súvislosti len pripomínáme, že táto povinnosť absentuje aj v našom zákone č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v platnom znení. Podľa § 28 ods. 3 tohto zákona sudca spravodajca zabezpečí, aby návrh, ktorý sa prijal na ďalšie konanie, bez meškania sa doručil ostatným účastníkom konania s výzvou na vyjadrenie v lehote, ktorú určí. O doručovaní vyjadrení účastníkov k podanej sťažnosti už zákon neustanovuje nič.

Skúsme sa však na daný problém pozrieť aj cez prizmu judikatúry Ústavného súdu SR. V úvode príspevku sme uviedli, že platná úprava občianskeho súdneho konania neupravuje povinnosť doručovať procesným stranám dovolanie podané niektorým z účastníkom konania. Ústavný súd SR však s poukazom na dodržanie princípu spravodlivého súdneho konania uviedol, že „Napriek tomu, že *Občiansky súdny poriadok* výslovne neustanovil povinnosť súdu doručovať **rovnopis dovolania** účastníka konania protistrane, daná požiadavka môže v konkrétnom prípade vyplývať z nutnosti ochrany procesných práv účastníka konania vyplývajúcich z princípov spravodlivého procesu, a to v tom prípade, ak by v dôsledku toho, že súd dovolanie druhému účastníkovi konania nezaslal, mu bola odňatá možnosť zoznámiť sa s obsahom dovolania, a v spojitosti s tým plnohodnotne realizovať svoje procesné práva.“¹⁰

Povinnosťou všeobecných súdov teda je interpretovať procesné ustanovenia a princípy spravodlivého procesu predovšetkým z pohľadu účelu a zmyslu ochrany ústavou (resp. kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou) garantovaných základných práv a slobôd. V danom prípade ide o porušenie základného práva vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy SR i zásady rovnosti účastníkov konania podľa čl. 47 ods. 3 Ústavy SR. Túto zásadu je potrebné v danej súvislosti interpretovať tak, že účastník konania musí mať možnosť zoznámiť sa s procesne relevantnými návrhmi protistrany, ako aj možnosť sa k nim následne vyjadriť.

V spomínanej veci sp. zn. IV. ÚS 259/2011 bolo porušenie práv sťažovateľa o to markantnejšie nielen tým, že v danom prípade dovolanie smerovalo proti právoplatnému rozsudku vo veci samej, ale navyše, na jeho základe aj dovolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu v neprospech sťažovateľa bez toho, aby bolo vo veci nariadené pojednávanie. Sťažovateľovi tak nebolo umožnené zaujať stanovisko k dovolacím námietkam žalobcu a podieľať sa na bránení svojich práv. Na základe týchto skutočností ÚS SR rozhodol o porušení práv sťažovateľa a napadnuté rozhodnutie dovolacieho súdu na základe porušenia princípu rovnosti zbraní zrušil.

V inom konaní vedenom na ÚS SR pod sp. zn. III. ÚS 296/2011, ústavný súd posudzoval námietky sťažovateľov smerujúce k porušeniu práva na spravodlivý súdny proces, ktorým malo dôjsť najmä tým, že najvyšší súd ako súd dovolací rozhodol bez toho, aby im dal príležitosť vyjadriť sa k stanovisku ich procesnej protistrany v konaní (odporcu), ktoré podal k ich dovolaniu, čím nemali možnosť reagovať na jeho právnu argumentáciu, a tým boli podľa sťažovateľov porušené ich označené práva podľa ústavy a dohovoru. Ústavný súd SR však v tomto prípade po preskúmaní veci skonštatoval, že rozhodnutie najvyššieho súdu je primerane odôvodnené a najvyšší súd zrozumiteľne reagoval na všetky podstatné dovolacie dôvody sťažovateľov. To v okolnostiach danej veci podľa ústavného súdu nevyvolalo stav, ktorý by bol možný spôsobíť vážnu ujmu procesným právam účastníkom a ich právam na spravodlivé súdne konanie, aj s ohľadom na to, že okresný súd nezaslal vyjadrenie žalovanej k podanému dovolaniu pred predložením spisu najvyššiemu súdu. Ústavný súd SR pri rozhodovaní pritom vzal do úvahy aj skutočnosť, že v predmetnej veci bola dostatočne a presne dodržaná kontradiktórnosť odvolacieho konania, ktoré predchádzalo podaniu mimoriadneho opravného prostriedku – dovolaniu.¹¹

Zaujímavým je aj nález ÚS SR sp. zn. III. ÚS 402/2008 z 17. 3. 2009, ktorý sa týkal porušenia princípu rovnosti v zbraní v exekučnom konaní za situácie, keď konajúci exekučný súd nezaslal povinnému na vyjadrenie stanovisko oprávneného k námietkam povinného. Ústavný súd SR v predmetnom uznesení uviedol, že „*aplikácia princípu rovnosti zbraní v postupe konajúceho súdu má zaručiť rozumný stav rovnováhy, v ktorom protistrana môže reagovať na relevantné argumenty druhého účastníka konania. Z toho vyplýva, že je na uvážení konajúceho súdu, či bude predstreté argumenty považovať za podstatné, a ako také ich predloží ku konfrontácii druhej strane. Konajúci súd popri rovnosti účastníkov konania musí totiž zaručiť aj plynulosť a rýchlosť konania, čo predpokladá selekciu len podstatných argumentov, ktoré bude súd predkladať na vyjadrenie protistrane.*“

Domnievame sa, že námietky povinného voči exekúcii ako základný právny prostriedok ochrany povinného v exekúcii, ktorý môže ovplyvniť ďalší priebeh exekučného konania a tým aj právne postavenie oprávneného možno považovať aj s ohľadom na tzv. koncentračnú zásadu uplatňujúcu sa pri námietkach za také významné podanie, ktoré by konajúci exekučný súd mal pred svojím rozhodnutím o námietkach zaslať na vedomie a vyjadrenie oprávnenému ešte pred vydaním svojho rozhodnutia podľa § 50 ods. 2 zákona č. 233/1995 Z. z. Exekučného poriadku v platnom znení. To platí aj napriek výslovnej absencii takejto povinnosti súdu v právnej úprave, pretože uvedená povinnosť vyplýva priamo zo zásady spravodlivého procesu v zmysle judikatúry Ústavného súdu SR a ESĽP.

10 Nález Ústavného súdu SR sp. zn. IV. ÚS 259/2011 z 24. 8. 2011 dostupný na www.concourt.sk.

11 V tejto súvislosti je vhodné poukázať na prípad *Hudáková a ďalší proti Slovenskej republike*, na ktorý tak sťažovatelia ako aj NS SR v konaní sp. zn. III. ÚS 296/2011 pred ÚS SR poukazyvali. V ňom totiž ESĽP konštatoval porušenia čl. 6 ods. 1 Dohovoru za situácie, keď sťažovateľom nebola poskytnutá možnosť reagovať na stanovisko protistrany k ich dovolaniu. Rozdiel medzi oboma prípadmi však bol v tom, že zatiaľ čo v konaní sp. zn. III. ÚS 296/2011 a podobne napr. aj vo veci *Ringier Axel Springer proti Slovensku, a. s.* (rozsudok ESĽP z 4. 10. 2011, sťažnosť č. 35090/07) bolo dovolanie sťažovateľov súdom odmietnuté z dôvodu, že nespĺňalo požiadavky prípustnosti dovolania, vo veci *Hudáková a ďalší proti Slovenskej republike*, NS SR zamietol dovolanie v merite veci.

12 Okrem už spomínaného rozhodnutia vo veciach *Ziegler proti Švajčiarsku a Milatová a ďalší proti ČR*, možno podobný prístup ESĽP sledovať aj v rozhodnutiach *Werz proti Švajčiarsku*, rozsudok zo 17. 12. 2009, sťažnosť č. 22015/05, *S. H. proti Fínsku*, rozsudok z 29. 7. 2008, sťažnosť č. 28301/03, v ktorých ESĽP odmietol zohľadniť obsah vyjadrenia s ktorým sťažovatelia neboli oboznámení. Tento prístup bol aplikovaný až do krajnosti napr. v prípadoch *Antunes a Pires proti Portugalsku*, rozsudok z 21. 6. 2007, sťažnosť č. 7623/04, či *Ferreira Alves proti Portugalsku*, rozsudky z 14. 4. 2009, sťažnosti č. 41870/05 a 30381/06, v ktorých sťažovatelia nemali možnosť sa vyjadriť k poznámke, ktorou sudca poslal súdu prvého stupňa spolu so spisom nadriadenému súdu o odvolaní a v ktorej iba potvrdil, že v celom rozsahu trvá na napadnutom rozhodnutí. ESĽP však v týchto veciach konštatoval, že i takáto poznámka má za cieľ ovplyvniť rozhodnutie príslušného súdu.

13 Takýto názor zaujal ESĽP napr. v rozsudkoch *Stepinska proti Francúzsku* z 15. 6. 2004, § 18, sťažnosť č. 1814/02; *Salé proti Francúzsku* z 21. 3. 2006, § 18 a 19, sťažnosť č. 39765/04; *Verdú Verdú proti Španielsku* z 9. 7. 2007, § 26 až 28, sťažnosť č. 43432/02; *Asnar proti Francúzsku* (č. 2) z 18. 10. 2007, § 26, sťažnosť č. 12316/04; *Vokoun proti Českej republike* z 3. 7. 2008, § 26, sťažnosť č. 20728/05; alebo *Calabro proti Taliansku* z 23. 3. 2010, § 29, sťažnosť č. 17426/02.

V tejto súvislosti však treba uviesť, že ani judikatúra ESĽP nie je jednotná v názore, či zásada kontradiktórnosti platí absolútne¹² alebo ju naopak treba vnímať v kontexte okolností každého prípadu a je v kompetencii vnútroštátnych súdov, aby náležite posúdili potrebu doručenia konkrétneho vyjadrenia účastníka konania aj procesnej protistrane vzhľadom na jeho obsah a vplyv na výsledok konania vo veci samej.¹³

Na prvý pohľad by sa z obsahu tohto príspevku a najmä citovaných judikátov mohlo zdať, že porušenie princípu kontradiktórnosti sa v súvislosti s nedoručením procesných vyjadrení súdom týka len účastníkov v občianskom súdnom konaní. Ako vyplýva z judikatúry ESĽP¹⁴ a ÚS SR, vyššie uvedené závery týkajúce sa nami skúmaného princípu sú plne aplikovateľné aj v trestnom konaní.

Ústavný súd SR viackrát posudzoval sťažnosti fyzických osôb vzatých do väzby, ktoré počas jej trvania podali žiadosť o prepustenie z väzby, ku ktorej sa vyjadrovali orgány prokuratúry. Následne o žiadosti rozhodoval súd, avšak bez toho, aby stanovisko prokuratúry k žiadosti obvineného o prepustenie z väzby doručoval obvinenému, resp. jeho obhajcovi. Ústavný súd SR vo viacerých svojich rozhodnutiach zaujal stanovisko, podľa ktorého „právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov treba považovať za súčasť práva na spravodlivý proces. Pritom nie je podstatné, či podľa názoru krajskej prokuratúry alebo všeobecného súdu ide o podanie skutkovo a právne významné alebo bezvýznamné, pretože túto skutočnosť posudzujú výlučne druhý účastník konania. Ten rozhodne o tom, aké stanovisko zaujme (mutatis mutandis l. ÚS 230/03). **Porušenie tohto práva treba považovať za porušenie práva na spravodlivý súdny proces, ktoré musí byť dodržiavané nielen v konaní vo veci samej, ale aj v rámci preskúmania dôvodnosti väzby. Porušenie tohto práva nadobúda na význame v danom konkrétnom prípade aj tým, že všeobecné súdy sťažovateľa osobne nevypočuli v súvislosti s rozhodovaním o jeho žiadosti.**“¹⁵

Ústavný súd SR preto dospel k záveru, že v predmetných prípadoch nedoručením stanoviska krajskej prokuratúry, resp. žiadosti orgánov prokuratúry o predĺženie väzby sťažovateľov došlo k porušeniu čl. 5 ods. 4 Dohovoru, ktorý je v pomere špeciality vo vzťahu ku všeobecnému čl. 6 ods. 1 a ods. 3 písm. c) a d) Dohovoru, a preto o porušení procesných práv v súvislosti s rozhodovaním o vzatí do väzby tu nemožno uvažovať.

Z uvedeného stručného výkladu možno vyvodiť, že tak v občianskom ako aj v trestnom konaní pred súdom je potrebné dôsledne dodržiavať zásady spravodlivého súdneho procesu vrátane princíпов kontradiktórnosti a rovnosti zbraní. Neznamená to však, že súdy sú povinné doručovať všetkým účastníkom každé procesné vyjadrenie podané protistranou (v trestnom konaní najmä orgánmi prokuratúry), resp. neodoslanie takéhoto vyjadrenia druhej strane ešte nemusí automaticky znamenať porušenie princípu rovnosti zbraní.

V zmysle citovanej judikatúry sú súdy oprávnené autonómne zvážiť, či obsah konkrétneho vyjadrenia účastníka konania môže mať zásadný vplyv na rozhodovanie súdu v merite veci. Limity takejto úvahy síce dané nie sú, avšak súdy by sa pri posudzovaní tejto otázky mali zdržať svojvôle a jednotlivé prípady by mali posudzovať podľa ich konkrétnych okolností. Ak tieto kautely nedodržia, vytvorí sa pre advokáta priestor v rámci podania či už riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov, resp. ústavnej sťažnosti ako prostriedok *ultima ratio* namietaj porušenie princíпов spravodlivého procesu v konaní svojho klienta aj s poukazom na pomerne bohatú judikatúru ÚS SR a ESĽP.

Domnievame sa však, že v prípade podania vyjadrenia k odvolaniu druhého účastníka konania vo veci samej v civilnom konaní, resp. strany v trestnom konaní, by súdy aj pri stave *de lege lata* mali tieto podania doručovať procesnej protistrane vždy. To isté platí aj pre zaslanie dovolania, či námietok povinného voči exekúcii v civilnom konaní ostatným účastníkom konania. Súdy by tým okrem iného aj eliminovali riziko svojej prípadnej zodpovednosti za porušenie práva na spravodlivý proces dotknutej strany, ktorá by nedoručením týchto, povahou zásadných podaní protistrany mohla neskôr namietaj.

Záverom možno uviesť, že kontradiktórnosť súdneho procesu sa neobmedzuje len na oprávnenie vyjadrovať sa k tvrdeniam protistrany, ale vzťahuje sa aj na rovnaké oprávnenie voči dôkazom, ktoré súd získal z vlastnej iniciatívy, pričom nie je dôležité, či tieto skutočnosti boli známe iba jednej strane alebo žiadnej z nich. Účastník konania totiž musí mať možnosť oboznámiť sa s dôkazmi predloženými súdu ako i možnosť vyjadriť sa pred súdom k ich existencii, obsahu a pravosti v primeranej forme a v primeranej dobe, v prípade potreby písomne a vopred.¹⁶

De lege ferenda si dovoľujeme vysloviť názor, že najmä v občianskom súdnom konaní by podľa nášho názoru malo byť povinnosťou súdov doručovať vždy procesné podania, akými sú vyjadrenie k odvolaniu vo veci samej, dovolanie a vyjadrenie druhého účastníka k nemu alebo aj návrh na obnovu konania. Podobne v trestných veciach by mali súdy doručovať obvinenému, resp. obhajcovi žiadosť prokurátora o predĺženie väzby alebo jeho stanovisko k žiadosti obvineného o prepustenie z väzby. Keďže podľa stavu *de lege lata* procesné normy tieto povinnosti súdom neustanovujú, bolo by vhodné do pripravovanej rekonštrukcie OSP, či novelou Trestného poriadku takúto povinnosť *ex lege* zakotviť. Tým by sa nielen čiastočne premietol princíp kontradiktórnosti súdneho konania do vnútroštátnej úpravy, ale eliminovali by sa tým aj mnohé prípady kasácie meritórnych rozhodnutí všeobecných súdov vrátane rozhodnutí dovolacieho súdu, ktoré ÚSSR musel zrušiť práve pre nedodržanie princípov rovnosti zbraní alebo kontradiktórnosti konajúcimi súdmi. Táto okolnosť potom výrazne ovplyvňuje celkovú dĺžku súdnych konaní u nás, ktorá je ďaleko za európskymi štandardmi. ■

14 Pozri napr. rozhodnutia ESĽP *Sanchez-Reisse proti Švajčiarsku* z 21. 10. 1986, sťažnosť č. 9862/82; *Nikolova proti Bulharsku* z 25. 3. 1999, sťažnosť č. 31195/96; *Jabloňski proti Poľsku* z 21. 12. 2000, sťažnosť č. 33492/96 a *Reinprecht proti Rakúsku* z 15. 11. 2005, sťažnosť č. 67175/01.

15 Nálezy Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 100/04 z 8. 10. 2004, sp. zn. III. ÚS 108/06 z 23. 8. 2006 a *mutatis mutandis* aj nález sp. zn. III. ÚS 198/05 z 29. 3. 2006, v ktorom naopak konajúci súd rozhodol o predĺžení väzby sťažovateľa bez toho, aby mu súd zaslal žiadosť generálneho prokurátora o predĺženie väzby sťažovateľa.

16 K tomu bližšie pozri napr. rozsudok ESĽP *Krčmář a ostatní proti Českej republike* z 3. 3. 2000, sťažnosť č. 35376/97.

RESUMÉ**Porušenie práva na spravodlivý súdny proces nedoručením procesných vyjadrení účastníkov konania súdom**

Príspevok sa zaoberá dodržiavaním základných princípov spravodlivého súdneho procesu v súvislosti s povinnosťou všeobecných súdov doručovať procesné vyjadrenia účastníkov konania týkajúce sa merita prejednávanej veci. Na podklade platnej právnej úpravy civilného procesu, judikatúry Najvyššieho súdu SR, Ústavného súdu SR, i judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva autor skúma problematiku porušenia princípov rovnosti zbraní a kontradiktórnosti konania v prípade nedoručenia konkrétnych druhov podaní procesných strán. V závere príspevku poukazuje autor na to, že povinnosť súdov dodržiavať uvedené princípy vo vzťahu k doručovaniu procesných vyjadrení strán sa aplikuje aj v trestnom konaní.

SUMMARY**Violation of the Right to a Fair Trial by Courts' Failure to Serve Procedural Documents on Litigants**

The article deals with the adherence to fundamental fair trial principles in connection with the duty of general courts of law to serve procedural documents submitted by litigants in relation to the merits of the case on other litigants. The author on the basis of legal rules applicable to the civil procedure, case law of the Slovak Supreme Court, Slovak Constitutional Court as well as on the basis of the case law of the European Court of Human Rights deals with the issues concerning the violation of the principle of equality of arms and of adversary proceedings in those cases where the courts simply fail to serve specific types of procedural documents submitted by litigants on other litigants. The author in the end points out that the duty of courts to adhere to these principles with regard to the service of procedural documents on litigants applies also in criminal proceedings.

ZUSAMENFASSUNG**Verletzung des Rechtes auf einen gerechten Gerichtsprozess durch Nichtzustellung von Ausführungen der Prozessparteien durchs Gericht**

Der Beitrag befasst sich mit der Einhaltung von grundlegenden Grundsätzen eines gerechten Gerichtsprozesses in Zusammenhang mit der Verpflichtung der Allgemeingerichte, die Auslassungen der Prozessparteien zum Meritum der abgehandelten Sache zu übermitteln. Aufgrund der geltenden Rechtsregelung des Zivilprozesses, der Rechtssprechung des Obersten Gerichtes der Slowakischen Republik sowie der Rechtssprechung des Europäischen Gerichtshofes für Menschenrechte wird vom Autor die Problematik der Verletzung von Waffenparitätsgrundsätzen und Kontradiktionsgrundsätzen im Verfahren dann untersucht, wenn konkrete Eingaben der Prozessparteien nicht zugestellt wurden. Am Ende des Beitrages verweist der Autor darauf, dass die Pflicht der Gerichte zur Einhaltung von angeführten Grundsätzen betreffend die Übermittlung und Zustellung von Auslassungen der Prozessparteien auch im Strafverfahren angewendet wird.